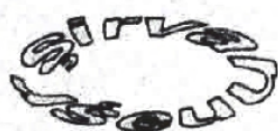

XEYRULLA DADAŞOV

QARMON
MƏKTƏBİ

XEYRULLA DADAŞOV

QARMON MƏKTƏBİ

(Uşaq musiqi və incəsənət məktəblərinin qarmon sinifləri üçün dərslik)

BAKI
ŞİRVANNƏŞR
1999

Xüsusi redaktoru **Bayram HÜSEYNLİ**

sənətşünaslıq namizədi,
dosent.

*Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi musiqi təhsili
üzrə tədris metodika kabinetini tərəfindən
təsdiq edilmişdir.*

**Dadaşov X. Qarmon məktəbi. Uşaq musiqi və incəsənət məktəblərinin
qarmon sinifləri üçün dərslik. Bakı, Şirvanəşr, 1999.**

İlk dəfə nəşr edilən bu dərslik musiqi məktəbləri, şagirdlər, həvəskar
qarmonçular üçün nəzərdə tutulur.

83. 3. Az (2)

D ----- elansız

054

ŞİRVANNƏŞR

Ünvan: Bakı – 370021, Badamdar şos. 77.

Tel.: 92-92-27, 92-93-72.

"QARMON MƏKTƏBİ" VƏ ONUN YARANMASI HAQQINDA

Hələ 8-9 yaşlarında ikən o illərin görkəmli qarmon ustaları Teyyub Dəmirovun, Məmmədəğa Ağayevin, Abbas Abbasovun və başqa qarmon ustalarının ifa etdikləri melodiyaları eşitdikcə qarmonun çox məlahətli və şirin tembrini Xeyrullanı bu gözəl alətdə çalmağa həvəsləndirmişdir. Lakin onda musiqi məktəblərində qarmon sinfi hələ təşkil olunmamışdı. Bu səbəbdən Xeyrulla qarmon alətinə sərbəst yiyələnməyə çalışmış və artıq 12-13 yaşlarından etibarən müxtəlif özəlliyet ansamblarının tərkibində özündən yaşlı musiqiçilərlə yanaşı konsertlərdə və müxtəlif tədbirlərdə iştirak etməyə başlamışdır.

1966-cı ildə Xeyrulla Dadaşov M.F.Axundov ad. Azərbaycan Pedaqoji Dillər İnstitutunun "Rus və azərbaycan dili və ədəbiyyatı" fakültəsinə qəbul olunur və 1971-ci ildə həmin fakültəni bitirir. Ali məktəbdə təhsil almaqla yanaşı, Xeyrulla Dadaşov musiqi təhsili almaq məqsədi ilə Səid Rüstəmov ad. 13 N-li musiqi məktəbində açılmış qarmon sinfində də təhsil alır. 1969-cu ildə musiqi məktəbini bütün fənlər üzrə əla qiymətlərlə bitirir. Ona həmin məktəbdə müəllim işləmək təklif olunur. Elə həmin ildən 1995-ci ilədək

"ГАРМОН МƏКТƏБИ" ВƏ ОНУН ЯРАНМАСЫ HAQQЫНДА

Hələ 8-9 yaşlarında ikən o illərin görkəmli qarmon ustaları Teyyub Dəmirovun, Məmmədəğa Ağayevin, Abbas Abbasovun və başqa qarmon ustalarının ifa etdikləri melodiyaları eşitdikcə qarmonun çox məlahətli və şirin tembrini Xeyrullanı bu gözəl alətdə çalmağa həvəsləndirmişdir. Lakin onda musiqi məktəblərində qarmon sinfi hələ təşkil olunmamışdı. Bu səbəbdən Xeyrulla qarmon alətinə sərbəst yiyələnməyə çalışmış və artıq 12-13 yaşlarından etibarən müxtəlif özəlliyet ansamblarının tərkibində özündən yaşlı musiqiçilərlə yanaşı konsertlərdə və müxtəlif tədbirlərdə iştirak etməyə başlamışdır.

1966-cı ildə Xeyrulla Dadaşov M.F.Axundov ad. Azərbaycan Pedaqoji Dillər İnstitutunun "Rus və azərbaycan dili və ədəbiyyatı" fakültəsinə qəbul olunur və 1971-ci ildə həmin fakültəni bitirir. Ali məktəbdə təhsil almaqla yanaşı, Xeyrulla Dadaşov musiqi təhsil almaq məqsədi ilə Səid Rüstəmov ad. 13 N-li musiqi məktəbində açılmış qarmon sinfində də təhsil alır. 1969-cu ildə musiqi məktəbini bütün fənlər üzrə əla qiymətlərlə bitirir. Ona həmin məktəbdə

X.Dadaşov 13 N-li musiqi məktəbinin, 1995-ci ildən etibarən isə Aşef Zeynallı ad. Azərbaycan Dövlət Musiqi Texnikumunun qarmon ixtisası üzrə müəllimi vəzifəsində çalışır.

Bu illər ərzində X.Dadaşov tədris prosesində istifadə etmək üçün müxtəlif musiqi alətləri üçün yazılmış kiçik etüd və pyesləri qarmon üçün köçürüb tədris edir.

Nəhayət, 15-16 il müəllimlik təcrübəsi toplayandan sonra Mədəniyyət Nazirliyinin musiqi təhsili üzrə metodika kabineti tərəfindən X.Dadaşova musiqi məktəblərinin qarmon sinfi üçün metodiki proqram hazırlamaq təklif olunur.

1983-cü ildə X.Dadaşovun tərtib etdiyi proqram çapdan çıxır. Həmin ildən etibarən X.Dadaşov artıq təcrübəli müəllim və metodist kimi müəllimləri təkmilləşdirmə kurslarında mühazirə və seminarlar keçirir.

Bir qədər sonra X.Dadaşova daha bir etimad göstərilir və "Qarmon məktəbi" dərsləri hazırlamaq təklif olunur. Artıq 1986-cı ildə X.Dadaşovun "Qarmon məktəbi" dərsləri hazır olur. Dərslərin xüsusi redaktoru sənəşünaslıq namizədi, mərhum Bayram Hüseynli olur.

Dərslər bir neçə il müxtəlif musiqi məktəblərinin qarmon sinfi müəllimləri arasında müzakirə olunur və həm metodiki vəsait kimi, həm də etüd və pyeslər məcmuəsi kimi uşaq musiqi məktəblərində tədris olunmaq üçün layiq görülür.

Dərslərin üstün cəhətlərindən biri də odur ki, hər hansı bir şəxs musiqi məktəbində oxumadan və müəllim xidmətindən istifadə etmədən, dərsləkdə əvvəldən axıra kimi verilmiş metodiki göstərişlərə və tapşırıqlara əməl etməklə və not repertuarını mənimsəməklə dərsləri başa vurarsa, həmin şəxs qarmon alətinə sərbəst yiyələnmiş olar. Beləliklə, qarmon məktəbi dərsləri "özü öyrədən", yəni müəllim rolunu oynayır.

Qarmon məktəbi dərslərinin yaranması musiqi məktəblərində qarmon ixtisasının tədrisinə müsbət təsir göstərməlidir. Əlbəttə, bununla kifayətlənməməli və gələcəkdə vaxtaşırı bu dərslərin təkmilləşməsinə və yeni-yeni nəşrlərini təşkil etmək lazımdır.

müəllim işləmək təklif olunur. Elə həmin ildən 1995-çi ilədək X.Dadaşov 13 N-li musiqi məktəbinin, 1995-çi ildən etibarən isə Aşef Zeynallı ad. Azərbaycan Dövlət Musiqi Texnikumunun qarmon ixtisası üzrə müəllimi vəzifəsində çalışır. Bu illər ərzində X.Dadaşovun tədris prosesində istifadə etmək üçün müxtəlif musiqi alətləri üçün yazılmış kiçik etüd və pyesləri qarmon üçün köçürüb tədris edir. Nəhayət, 15-16 il müəllimlik təcrübəsi toplayandan sonra Mədəniyyət Nazirliyinin musiqi təhsili üzrə metodika kabineti tərəfindən X.Dadaşova musiqi məktəblərinin qarmon sinfi üçün metodiki proqram hazırlamaq təklif olunur.

1983-cü ildə X.Dadaşovun tərtib etdiyi proqram çapdan çıxır. Həmin ildən etibarən X.Dadaşov artıq təcrübəli müəllim və metodist kimi müəllimləri təkmilləşdirmə kurslarında mühazirə və seminarlar keçirir. Bir qədər sonra X.Dadaşova daha bir etimad göstərilir və "Qarmon məktəbi" dərsləri hazırlamaq təklif olunur. Artıq 1986-cı ildə X.Dadaşovun "Qarmon məktəbi" dərsləri hazır olur. Dərslərin xüsusi redaktoru sənəşünaslıq namizədi, mərhum Bayram Hüseynli olur. Dərslər bir neçə il müxtəlif musiqi məktəblərinin qarmon sinfi müəllimləri arasında müzakirə olunur və həm metodiki vəsait kimi, həm də etüd və pyeslər məcmuəsi kimi uşaq musiqi məktəblərində tədris olunmaq üçün layiq görülür. Dərslərin üstün cəhətlərindən biri də odur ki, hər hansı bir şəxs musiqi məktəbində oxumadan və müəllim xidmətindən istifadə etmədən, dərsləkdə əvvəldən axıra kimi verilmiş metodiki göstərişlərə və tapşırıqlara əməl etməklə və not repertuarını mənimsəməklə dərsləri başa vurarsa, həmin şəxs qarmon alətinə sərbəst yiyələnmiş olar. Beləliklə, qarmon məktəbi dərsləri "özü öyrədən", yəni müəllim rolunu oynayır.

Qarmon məktəbi dərslərinin yaranması musiqi məktəblərində qarmon ixtisasının tədrisinə müsbət təsir göstərməlidir. Əlbəttə, bununla kifayətlənməməli və gələcəkdə vaxtaşırı bu dərslərin təkmilləşməsinə və yeni-yeni nəşrlərini təşkil etmək lazımdır.

METODİK GÖSTƏRİŞLƏR

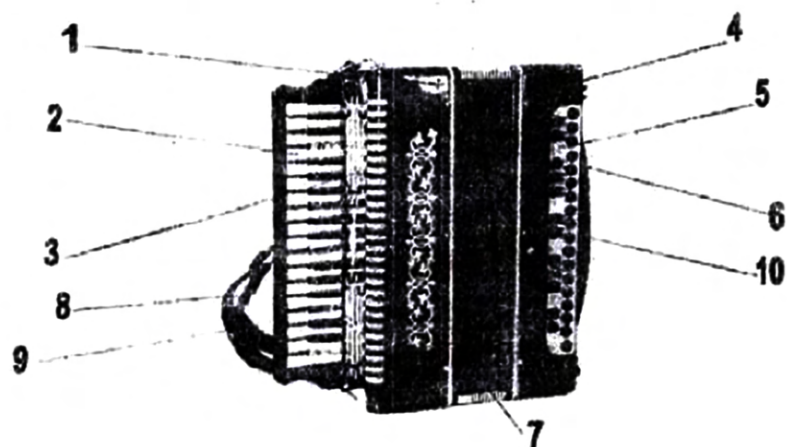
İlk məşğələdə müəllim şagirdə düzgün oturmağı, qarmonun vəziyyətini göstərməli, körüyün, hava axınının və polad tellərin köməyi ilə səsin əmələ gəlmə prinsipini başa salmalıdır.

Şagird körüyün düzgün və rəvan açılıb yığılmasını öyrənməli, eşitdiyi səsin güclü və ya zəifliyini körüyün sürəti ilə tənzimləməlidir. Şagird fikir verməlidir ki, biləyi və barmaqları klaviatura üzərində düzgün yerləşsin. Artıq ilk məşğələlərdə şagird not, barmaq, körük, say kimi anlayışları dərk etməlidir. Bunun üçün ilk növbədə bütöv və yarımnotlardan istifadə etmək lazımdır. Belə notları çalarkən şagird deyilənləri daha tez qavrayır. Sonrakı məşğələlərdə ilk musiqi nəzəriyyəsinin, kiçik mahnı, rəqs melodiylərinin, etüd və pyeslərin öyrənilməsi əsasında qurulur.

METODİK KƏSTƏRİŞLƏR

İlk məşğələdə müəllim şagirdə düzgün oturmağı, qarmonun vəziyyətini göstərməli, körüyün, hava axınının və polad tellərin köməyi ilə səsin əmələ gəlmə prinsipini başa salmalıdır. Şagird körüyün düzgün və rəvan açılıb yığılmasını öyrənməli, eşitdiyi səsin güclü və ya zəifliyini körüyün sürəti ilə tənzimləməlidir. Şagird fikir verməlidir ki, biləyi və barmaqları klaviatura üzərində düzgün yerləşsin. Artıq ilk məşğələlərdə şagird not, barmaq, körük, say kimi anlayışları dərk etməlidir. Bunun üçün ilk növbədə bütöv və yarımnotlardan istifadə etmək lazımdır. Belə notları çalarkən şagird deyilənləri daha tez qavrayır. Sonrakı məşğələlərdə ilk musiqi nəzəriyyəsinin, kiçik mahnı, rəqs melodiylərinin, etüd və pyeslərin öyrənilməsi əsasında qurulur.

QARMONUN ÜMUMİ GÖRÜNÜŞÜ VƏ HISSƏLƏRİ ГАРМОНУН ÜMUMI KÖRÜNÜŞÜ VƏ HİSSƏLƏRİ

1. Sağ gövdə; 2. Sağ klaviatura – qrif;
3. Sağ şəbəkə; 4. Sol gövdə;
5. Sol klaviatura – qrif; 6. Sol şəbəkə;
7. Körük; 8. Sağ çiyin qayışı;
9. Sol çiyin qayışı; 10. Sol əl qayışı.

QARMONUN ÇALĞI ZAMANI VƏZİYYƏTİ

Çalğı zamanı şagird qarnetini düz saxlamalı, arxaya söykənməməli, qabağa və yana əyilməməli, qarmonu şinəsinə sıxmamalıdır. Bəstəboy şagirdlər üçün alçaq kürsü və ya ayağının altına dayaq qoymaq lazımdır. Şagird kürsünün ön tərəfində oturmalı, dabarı azca yuxarı qaldırıb sağ ayağının pəncəsini yerə möhkəm dayamalıdır.

Orif sağ ayağın üzərində möhkəm yerləşməlidir. Sağ və sol qayıqların köməyi ilə körüyü açmaq, sol şəbəkə, sağ ayaq və baş barmaqla yığmaq lazımdır.

Qarmonu ayaq üstə çalarkən körük sol çiyinə salınan qayıqın köməyi ilə yığılır.

Sağ və sol əlin sərbəst hərəkəti, ifaçılıq texnikasının inkişafı şagirdin qarmonu düzgün vəziyyətdə tutmasından, normal oturuş qaydalarına riayət etməsindən çox asılıdır.

1. Sağ kövdə; 2. Sağ klaviatura – qrif;
3. Sağ şəbəkə; 4. Sol kövdə;
5. Sol klaviatura – qrif; 6. Sol şəbəkə;
7. Körük; 8. Sağ çiyin qayışı;
9. Sol çiyin qayışı; 10. Sol əl qayışı.

QARMONUN ÇALĞI ZAMANI VƏZİYYƏTİ

Çalğı zamanı şagird qarnetini düz saxlamamalı, arxaya söykənməməli, qabağa və yana əyilməməli, qarmonu şinəsinə sıxmamalıdır. Bəstəboy şagirdlər üçün alçaq kürsü və ya ayağının altına dayaq qoymaq lazımdır. Şagird kürsünün ön tərəfində oturmalı, dabarı azca yuxarı qaldırıb sağ ayağının pəncəsini yerə möhkəm dayamalıdır. Griif sağ ayağın üzərində möhkəm yerləşməlidir. Sağ və sol qayıqların köməyi ilə körüyü açmaq, sol şəbəkə, sağ ayaq və baş barmaqla yığmaq lazımdır. Qarmonu ayaq üstə çalarkən körük sol çiyinə salınan qayıqın köməyi ilə yığılır.

Sağ və sol əlin sərbəst hərəkəti, ifaçılıq texnikasının inkişafı şagirdin qarmonu düzgün vəziyyətdə tutmasından, normal oturuş qaydalarına riayət etməsindən çox asılıdır.

Müəllim bütün təlim boyu şagirdin oturmasına və qarmonu tutma vəziyyətinə nəzarət etməlidir.

Müəllim bütün təlim boyu şagirdin oturmasına və qarmonu tutma vəziyyətinə nəzarət etməlidir.

düzgün vəziyyət
düzgün vəziyyət

səhv vəziyyət
səhv vəziyyət

SAG VƏ SOL ƏLİN VƏZİYYƏTİ

Qarmonun sağ klaviaturası əsasən dörd barmaqlı ifa üçün nəzərdə tutulur. Lakin qamma, arpecio və bəzi əsərlərin ifası zamanı baş barmaqdan da istifadə etmək lazımdır. Əzələləri gərməmək şərti ilə baş barmağı qrifin kənarına möhkəm söykəmək lazımdır. Ovucun içini qrifin kənarına söykəyib, baş barmağı qrifin arxasına aparmaq olmaz. Bunu etmək lazımdır ki, barmaqlar klaviatura üzərində aşağı-yuxarı sərbəst hərəkət edə bilsin. Bu zaman dirşək bədəna sıxılmamalıdır.

SAG VƏ SOL ƏLİN VƏZİYYƏTİ

Qarmonun sağ klaviaturası əsasən dörd barmaqlı ifa üçün nəzərdə tutulur. Lakin qamma, arpecio və bəzi əsərlərin ifası zamanı baş barmaqdan da istifadə etmək lazımdır. Əzələləri gərməmək şərti ilə baş barmağı qrifin kənarına möhkəm söykəmək lazımdır. Ovucun içini qrifin kənarına söykəyib, baş barmağı qrifin arxasına aparmaq olmaz. Bunu etmək lazımdır ki, barmaqlar klaviatura üzərində aşağı-yuxarı sərbəst hərəkət edə bilsin. Bu zaman dirşək bədəna sıxılmamalıdır.

düzgün vəziyyət
düzgün vəziyyət

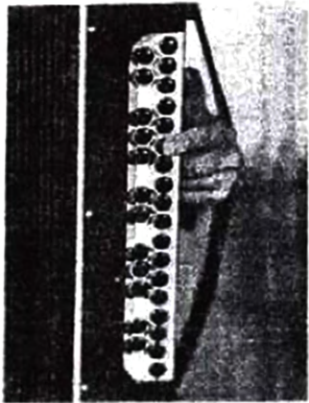
səhv vəziyyət
səhv vəziyyət

Qarmonun sol klaviaturası üç və bəzi hallarda dörd barmaqla çalınır. Sol əl sol qayıqla şəbəkə arasında yerləşdirilir. Bilək və baş barmağın yan tərəfi sol şəbəkəyə ehtiva vəziyyətində saxlanmalıdır ki, barmaqlar klaviatura üzərində sərbəst hərəkət etsin. Ovucun içi sol şəbəkədən bir az aralı qalmalıdır.

düzgün vəziyyət
düzgün vəziyyət

Гармонун сол клавиатурасы үч və бəzi hallarda dörd barmaqla çalınır. Sol əl sol qayıqla şəbəkə arasında yerləşdirilir. Bilək və baş barmağın yan tərəfi sol şəbəkəyə ehtiva vəziyyətində saxlanmalıdır ki, barmaqlar klaviatura üzərində sərbəst hərəkət etsin. Ovucun içi sol şəbəkədən bir az aralı qalmalıdır.

səhv vəziyyət
səhv vəziyyət

SƏSİN ƏMƏLƏ GƏLMƏSİ

Musiqi (melodiya) müəyyən yüksəkliyə malik olan səslərdən əmələ gəlir. Sağ və ya sol klaviaturanın hər hansı bir dilini sıxıb, körüyü hərəkət etdirsək müəyyən bir səs eşidərik. Körüyün hərəkəti zamanı hava axını əmələ gəlir. Dil sıxılarkən hava axını səs teli yerləşən ensiz kanaldan keçir və onu ehtizaza gətirib səs dalğası yaradır.

1. Sıxılmış dil;
2. Səs teli yerləşən kanal;
3. Körük;
4. Hava axını.

Körük sol əl vasitəsilə hərəkətə gətirilir. Sağ və ya sol klaviaturanın dillərini heç bir təzyiqlə göstərmədən yumşaq sıxmaq lazımdır. Çünki səsin gücü dilin bərk sıxılmasından yox, körüyün sürətindən asılıdır.

Мусиги (мелодия) müəyyən yüksəkliyə malik olan səslərdən əmələ gəlir. Sağ və ya sol klaviaturanın hər hansı bir dilini sıxıb, körüyü hərəkət etdirsək müəyyən bir səs eşidərik. Körüyün hərəkəti zamanı hava axını əmələ gəlir. Dil sıxılarkən hava axını səs teli yerləşən ensiz kanaldan keçir və onu ehtizaza gətirib səs dalğası yaradır.

SƏSİN ƏMƏLƏ KƏLMƏSİ

1. Сыхлымыш дил;
2. Сəs тели yerləşən канал;
3. Көрүк;
4. Hava axını.

Körük sol əl vasitəsilə hərəkətə gətirilir. Sağ və ya sol klaviaturanın dillərini heç bir təzyiqlə göstərmədən yumşaq sıxmaq lazımdır. Çünki səsin gücü dilin bərk sıxılmasından yox, körüyü sürətindən asılıdır.

KÖRÜYÜN HƏRƏKƏTİ

Körüyün düzgün hərəkətinin mənimsənilməsi prosesində aşağıdakıları bilmək vacibdir; müəyyən davamı olan not (səs) çalınarkən və ya musiqi ifası davam edərkən körüyün hərəkəti dəyişməz olmalıdır. Çalğı zamanı körüyün hərəkəti hiss edilmədən dəyişməz olmalıdır. Körüyün düz, rəvan və bərabər ölçülərlə açılıb yığılmasını şagird dəqiq mənimsəmə musiqi əsəri daha dolğun, mənalı və gözəl səslənər.

Səsi gücləndirmək üçün körüyün hərəkət sürətini artırmaq, zəiflətmək üçün azaltmaq lazımdır.

Körüyün açılmasını göstərən işarə – Y –

Körüyün yığılmasını göstərən işarə – П –

Çalğı zamanı körüyün üst hissəsi alt hissəsinə nisbətən daha çox açılır. Körüyü axıra qədər açıb yığmaq lazımdır deyil.

KÖRÜYÜN HƏRƏKƏTİ

Körüyün düzgün hərəkətinin mənimsənilməsi prosesində aşağıdakıları bilmək vacibdir; müəyyən davamı olan not (səs) çalınarkən və ya musiqi ifası davam edərkən körüyün hərəkəti dəyişməz olmalıdır. Çalğı zamanı körüyün hərəkəti hiss edilmədən dəyişməz olmalıdır. Körüyün düz, rəvan və bərabər ölçülərlə açılıb yığılmasını şagird dəqiq mənimsəmə musiqi əsəri daha dolğun, mənalı və gözəl səslənər.

Səsi gücləndirmək üçün körüyün hərəkət sürətini artırmaq, zəiflətmək üçün azaltmaq lazımdır.

Körüyün açılmasını göstərən işarə – Y –

Körüyün yığılmasını göstərən işarə – П –

Çalğı zamanı körüyün üst hissəsi alt hissəsinə nisbətən daha çox açılır. Körüyü axıra qədər açıb yığmaq lazımdır deyil.

APPLİKATURA

Barmaqların klaviatura üzərində düzgün yerləşdirilməsinə applikatura deyilir. Barmaqların yerdəyişməsi və baş barmağın işlədilməsi, tətbiqi (üçüncü və ya dördüncü barmağın altına qoyulması) əsasən çamma və arpejioların çalınması zamanı öyrənilir. Baş və çeçələ barmağı qara dillər üzərinə qoymaq olmaz.

Applikaturası göstərilməyən əsərlərdə müəllim, lazım gələrsə özü barmaqların yerini təyin etməlidir.

Not sətrində barmaqlar rəqəmlə göstərilir:

Baş barmaq – birinci barmaq.

Göstərici barmaq – ikinci barmaq.

Orta barmaq – üçüncü barmaq.

Adsız barmaq – dördüncü barmaq.

Çeçələ barmaq – beşinci barmaq.

АППЛИКАТУРА

Barmaqların klaviatura üzərində düzgün yerləşdirilməsinə applikatura deyilir. Barmaqların yerləşdirilməsi və baş barmağın işlədilməsi, tətbiqi (üçüncü və ya dördüncü barmağın altına qoyulması) əsasən çamma və arpejioların çalınması zamanı öyrənilir. Baş və çeçələ barmağı qara dillər üzərinə qoymaq olmaz.

Applikaturası göstərilməyən əsərlərdə müəllim, lazım gələrsə özü barmaqların yerini təyin etməlidir.

Not sətrində barmaqlar rəqəmlə göstərilir:

Baş barmaq – birinci barmaq.

Göstərici barmaq – ikinci barmaq.

Orta barmaq – üçüncü barmaq.

Adsız barmaq – dördüncü barmaq.

Çeçələ barmaq – beşinci barmaq.

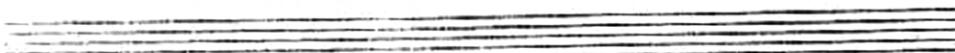
SƏS

Hər bir musiqi səsinin bir sıra xüsusiyyətləri vardır. Bu xüsusiyyətlər səsin yüksəklik, uzunluq (davamlılıq), güc və tembrindən ibarətdir.

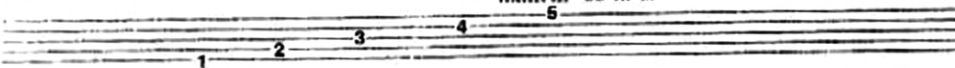
Musiqi səsləri not işarələri ilə yazıya köçürülür.

NOT YAZISI

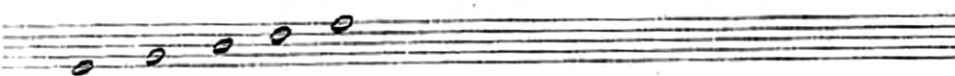
Notlar beş üfiqi (horizontal) xətdə yazılır. Bu, not sətri adlanır.

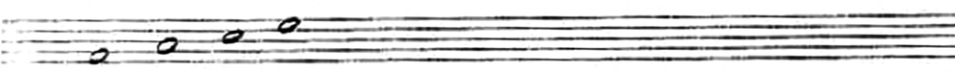
Not sətrini əmələ gətirən xətlər aşağıdan yuxarıya sayılır, yəni birinci, ikinci və i. a.

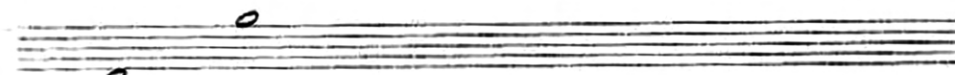
Not sətrində yazılan notların vasitəsilə səslərin yüksəkliyi təyin olunur. Notlar xətt üzərində belə yazılır:

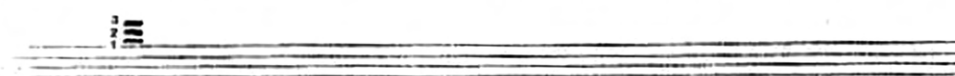
Xətlərin arasında isə belə:

Sətrin altında və üstündə belə:

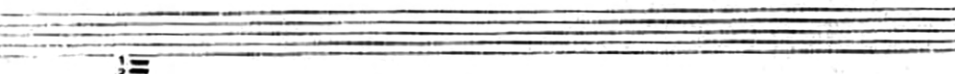

Daha yüksək (zil) və daha alçaq (bəm) səsləri yazmaq üçün əlavə xətlərdən istifadə olunur. Not sətrinin üstündə üst əlavə xətlər yerləşir və altından yuxarı sayılır.

Üst əlavə xətlərin üzərində və arasında yüksək səslər yazılır.

Not sətrinin altında alt əlavə xətlər yerləşir və yuxarıdan aşağı sayılır.

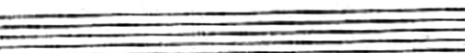
SƏS

Hər bir musiqi səsinin bir sıra xüsusiyyətləri vardır. Bu xüsusiyyətlər səsin yüksəklik, uzunluq (davamlılıq), güc və tembrindən ibarətdir.

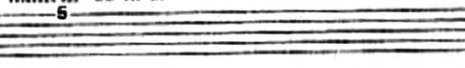
Musiqi səsləri not işarələri ilə yazıya köçürülür.

NOT JAZYISI

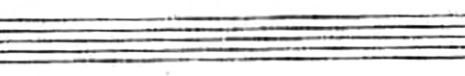
Notlar beş üfiqi (horizontal) xətdə yazılır. Bu, not sətri adlanır.

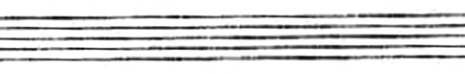
Not sətrini əmələ gətirən xətlər aşağıdan yuxarıya sayılır, yəni birinci, ikinci, üçüncü və i. a.

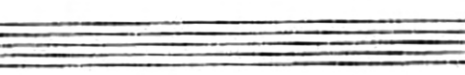
Not sətrində yazılan notların vasitəsilə səslərin yüksəkliyi təyin olunur. Notlar xətt üzərində belə yazılır:

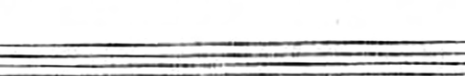
Xətlərin arasında isə belə:

Sətrin altında və üstündə belə:

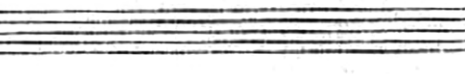

Daha yüksək (zil) və daha alçaq (bəm) səsləri yazmaq üçün əlavə xətlərdən istifadə olunur. Not sətrinin üstündə üst əlavə xətlər yerləşir və altından yuxarı sayılır.

Üst əlavə xətlərin üzərində və arasında yüksək səslər yazılır.

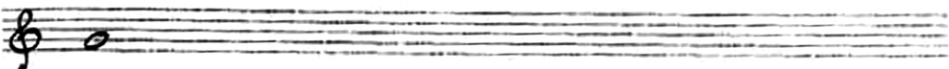
Not sətrinin altında alt əlavə xətlər yerləşir və yuxarıdan aşağı sayılır.

All əlavə xətlərin üzərində və arasında alçaq səslər yazılır.

Musiqidə müxtəlif yüksəkliyə malik yeddi əsas səs vardır: Do, - re, - mi, - fa, - sol, - la, - si.

Hər hansı bir səsin ad və yüksəkliyini təyin etmək üçün not sətrinin başlanğıcında xüsusi bir işarə yazılır. Kaman açarı və ya sol açar adlanan bu işarə "sol" notunun ikinci xəttin üzərində yazıldığını göstərir:

Digər səslər not sətrində belə yazılır:

Diğer sesler not setrinde belə yazılır:

DO - RE - MI - FA - SOL - LYA - SI - DO

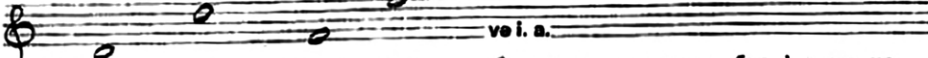
DO - RE - MI - FA - SOL - LYA - SI - DO - RE - MI - FA - SOL - LYA - SI - DO - RE - MI - FA

İki səs arasında olan yüksəklik fərqi interval adlanır:

İkni səs arasında olan yüksəklik fərqi interval adlanır:

Eyni adlı iki səs arasındakı məsafəyə oktava deyilir:

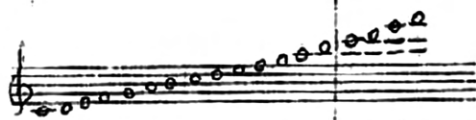
Eyni adlı iki səs arasındakı məsafəyə oktava deyilir:

Oktava səs düzümünün bir hissəsidir. Qarmonun sağ və sol klaviaturasının hər biri 2,5 oktavadır.

Oktava səs düzümünün bir hissəsidir. Qarmonun sağ və sol klaviaturasının hər biri 2,5 oktavadır:

do re mi fa sol la si do re mi fa sol la si do re mi fa

BİRİNCİ OKTAVA

İKİNCİ OKTAVA

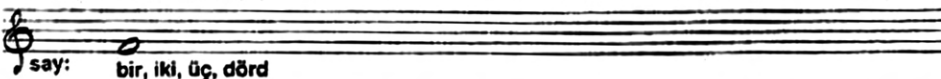
ÜÇÜNCÜ OKTAVA (NATAMAM)

SƏSİN UZUNLUĞU

Səsin uzunluğu müxtəlif şəkildə yazılan not şərtlərindən istifadə etməklə göstərilir:

Tam not (bütöv) – Bu halda səsi "dörd" sayına qədər uzatmaq lazımdır. Tam not çalınarkən barmaq dil üzərindən götürülməməli və körüyün istiqaməti dəyişməməlidir:

SƏSİN UZUNLUĞU

Səsin uzunluğu müxtəlif şəkildə yazılan not şərtlərindən istifadə etməklə göstərilir:

Tam not (bütöv) – Bu halda səsi "dörd" sayına qədər uzatmaq lazımdır. Tam not çalınarkən barmaq dil üzərindən götürülməməli və körüyün istiqaməti dəyişməməlidir:

MƏŞĞƏLƏLƏR

MƏŞĞƏLƏLƏR

Y AÇ P BAĞLA V P V P V P

SAY: 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4.

Y V P V P V P V P

SAY: 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4.

Y 2 barmaq 3 barmaq 4 b. 3 4 3 2 2

SAY: 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4.

Y 2 3 4 3 2 4 3 2

SAY: 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4. 1,2,3,4.

1 2 3 4 2 3 2 1

Y 1 P 2 V 3 P 4 V 5 P 4 V 3 P 2 V 1 P 1

Yarımnöt. Bu halda isə səsi "iki" sayına kimi uzatmaq lazımdır. Yarımnöt çalınarkən barmaq dil üzərindən götürülmür və körüyün istiqaməti dəyişmir:

Yarımnöt. Bu halda isə səsi "iki" sayına kimi uzatmaq lazımdır. Yarımnöt çalınarkən barmaq dil üzərindən götürülmür və körüyün istiqaməti dəyişmir:

Y V P

SAY: BİR, İKİ. BİR, İKİ.

Bütöv notun uzunluğu iki yarımnötün uzunluğuna bərabərdir:

Bütöv notun uzunluğu iki yarımnötün uzunluğuna bərabərdir:

TAM NOT

YARIM NOT

BİR-İKİ

ÜÇ-DÖRD

"Səsin uzunluğu" fəsi keçilərkən şagirdə düzgün saymaq bacarığını mənimsəmək vacibdir. Bunun üçün ilk məşğələlərdə not sə-

"Səsin uzunluğu" fəsi keçilərkən şagirdə düzgün saymaq bacarığını mənimsəmək vacibdir. Bunun üçün ilk məşğələlərdə

rinin əvvəlində - 4 - rəqəmini yazmaq lazımdır. Şagird tam notu 4-ə (bir-iki-üç-dörd), yarımnotu isə 2-yə (bir-iki) kimi saymaqla səsin uzunluğu anlayışına daha asan yolla yiyələnir.

də not sətrinin əvvəlində - 4 - rəqəmini yazmaq lazımdır. Шакирд там ноту 4-ə (бир-ики-үч-дөрд), ярımноту исе 2-yə (бир-ики) kimi saymaqla səsin uzunluğu anlayışına daha asan yolla yiyələnir.

MƏŞGƏLƏLƏR

МƏШГƏЛƏЛƏР

SAY: 1-2, 3-4. 1-2, 3-4. və s.

Musiqi əsərinin sonu açıq və tünd rəngli iki xətlə bağlanır.

Муסיги əсəринин sonu ачыг və түнд рəنگли iki xətlə bağланыр.

Çalğı zamanı əsərin hər hansı bir hissəsinin təkrar olunduğunu göstərmək üçün not yazısında təkrar işarəsi - *repriza* tətbiq olunur.

Чалгы заманы əсəрини hər hansы бир hissəsinin təkrar olушуğunu көстərmək үчүн нот yazысында təkrar işarəsi - *repriza* tətbiq olunur.

Repriza işarələri arasında yerləşən musiqi parçası təkrar olunmalıdır. Əsərin başlanğıcında kaman açarından sonra çox vaxt "repriza" göstərilir.

Repriza işarələri arasında yerləşən musiqi parçası təkrar olunmalıdır. Əsərin başlanğıcında kaman açarından sonra çox vaxt "repriza" көstərilмир.

MƏŞGƏLƏLƏR

МƏШГƏЛƏЛƏР

ETÜD

ЕТҮД

K. Çərnı
K. Çərnı

Moderato

Çərək not - $\frac{1}{4}$, səsi "bir" sayına uzatmaq lazımdır. Çərək not çalınarkən barmaq pərdə üzərindən götürülməməli və köryün istiqaməti dəyişməməlidir.

Yarım notun uzunluğu iki çərək notun uzunluğuna bərabərdir.

Чəрək нот - $\frac{1}{4}$, səsi "бир" sayına uzatmaq lazımdır. Чəрək нот чалынаркən бармаг пəрдə üzərindən көтүрүлмəməли və көрүјүн истиғамəти дəјишмəмəlidir.

Yarım нотун узунлуғу iki чəрək нотун узунлуғуна бəрəбəрдир.

YARIM NOT

ÇƏRƏK NOT

Dörd sayına uzunluqların aşağıdakı fərqi alınır:

Dörd sayına uzunluqların aşağıdakı fərqi alınır:

TAM: $\circ$

YARIM: $\text{d} \text{---} \text{d}$

ÇƏRƏK: $\text{d} \text{d} \text{d} \text{d}$

BİR - İKİ - ÜÇ - DÖRD

MƏŞGƏLƏLƏR

МƏШГƏЛƏЛƏР

SAY: 1- 2- 3- 4

VASILYOK **ВАСИЛЈОК** Uşaq mahnısı
Ушаг маһнысы

Gaio

MELODIYA **МЕЛОДИЈА** M. Əhmədov
M. Əhmədov

Adagio

PAUZALAR

Musiqidə səslənmə zamanı təsadüf edilən müvəqqəti fasiləyə **paıza** deyilir. Paıza vaxtı barmaq dil üzərindən götürülür. Pausalarn uzunluğu səslərin uzunluğu kimi ölçülür. Tam paıza tam notun (o) uzunluğuna bərabərdir:

ПАУЗАЛАР

Musiqidə səslənmə zamanı təsadüf edilən müvəqqəti fasiləyə **paıza** deyilir. Paıza vaxtı barmaq dil üzərindən götürülür. Pausalarn uzunluğu səslərin uzunluğu kimi ölçülür. Tam paıza tam notun (o) uzunluğuna bərabərdir:

Yarım paıza yarım notun uzunluğuna bərabərdir:

Ярым паıza ярым нотун узунлуғуна бəрабəрдир:

Çərək paıza çərək notun uzunluğuna bərabərdir:

Çərək паıza çərək нотун узунлуғуна бəрабəрдир:

MƏŞĞƏLƏLƏR

МƏШГƏЛƏЛƏР

XANƏ VƏ XANƏ ÖLÇÜLƏRİ

ХАНƏ ВƏ ХАНƏ ӨЛЧҮЛƏРİ

Notun asan oxunması üçün musiqi əsəri bərabər hissələrə – xanələrə bölünür. Hər xanənin birinci notu vurğu – aksent ilə başlanır – (>). Xanələr bir-birindən xətlərlə ayrılır. Bu xətlərə xanə xətləri deyilir.

Notun asan oxunması üçün musiqi əsəri bərabər hissələrə – xanələrə bölünür. Hər xanənin birinci notu vurğu – aksent ilə başlanır – (>). Xanələr bir-birindən xətlərlə ayrılır. Bu xətlərə xanə xətləri deyilir.

xanə xətləri

Hər bir musiqi əsərinin əvvəlində kaman açarıdan sonra ölçü yazılır. Ölçü bir-birinin altında yazılan (kəsr şəklində) iki rəqəmdən ibarətdir: 2/4 ; 3/4 ; 4/4 ; 6/8 və s. Üst rəqəm hər xanəni neçəyə saymaq lazım olduğunu bildirir. Alt rəqəm isə hər xanənin uzunluğuna bərabərdir:

Hər bir musiqi əsərinin əvvəlində kaman açarıdan sonra ölçü yazılır. Ölçü bir-birinin altında yazılan (kəsr şəklində) iki rəqəmdən ibarətdir: 2/4 ; 3/4 ; 4/4 ; 6/8 və s. Üst rəqəm hər xanəni neçəyə saymaq lazım olduğunu bildirir. Alt rəqəm

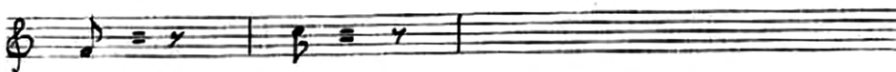
vahidini göstərir. Məsələn: çərək, səkkizlik və s.

Əsərin əvvəlində 2/4 ölçüsü yazılmışdırsa, hər xanəni bir - və, iki - və kimi saymaq lazımdır.

3/4 ölçüsünü - bir-və, iki-və, üç-və - kimi; 4/4 - ölçüsünü - bir-və, iki-və; üç-və; dörd-və kimi saymaq lazımdır. Xanələr bir-birinə bərabər olmalıdır. Bəzi hallarda 4/4 ölçüsü - S hərfi ilə də əvəz olunur.

SƏKKİZLİK NOTLAR VƏ PAUZALAR

Yuxarıda göstərilən bütöv, yarım, çərək notlardan və pauzalardan əlavə səkkizlik notlar və pauzalar da vardır:

Səkkizlik notun uzunluğu çərək notun uzunluğunun yarısına, iki səkkizlik not bir çərək notun uzunluğuna bərabərdir:

ÇƏRƏK NOT

SƏKKİZLİK NOT

Səkkizlik notun uzunluğu çərək notun uzunluğunu yarımına, iki səkkizlik not bir çərək notun uzunluğuna bərabərdir:

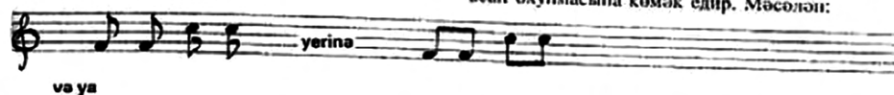
SƏKKİZLİK NOTLAR VƏ PAUZALAR

Yuxarıda göstərilən bütöv, yarım, çərək notlardan və pauzalardan əlavə səkkizlik notlar və pauzalar da vardır:

isə hər xanəni uzunluğ vahidinin köstərir. Məsələn: çərək, səkkizlik və s.

Əsərin əvvəlində 2/4 ölçüsü yazılmışdırsa, hər xanəni bir - və, iki - və kimi saymaq lazımdır. 3/4 ölçüsünü - bir-və, iki-və, üç-və - kimi; 4/4 - ölçüsünü - bir-və, iki-və; üç-və; dörd-və kimi saymaq lazımdır. Xanələr bir-birinə bərabər olmalıdır. Bəzi hallarda 4/4 ölçüsü - S hərfi ilə də əvəz olunur.

Səkkizlik notları bir-biri ilə düz xətlə də birləşdirmək olar. Bu, notların asan oxunmasına kömək edir. Məsələn:

Səkkizlik pauzaların (- γ -) uzunluğu səkkizlik notun uzunluğuna bərabərdir. Səkkizlik notun sayılması üçün çərək notun uzunluğunu yarıya bölmək, hər sayı (hər zərbəyə) "və" işarəsini əlavə etmək lazımdır:

Bir - və; iki - və; üç - və; dörd - və. Sayın həmişə düzgün və rəvan olması yadda saxlanmalıdır.

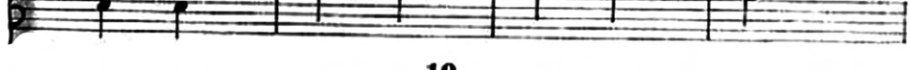
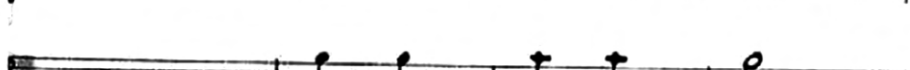
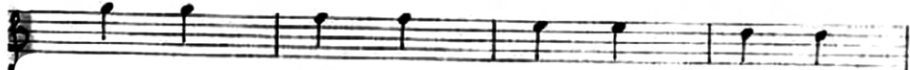
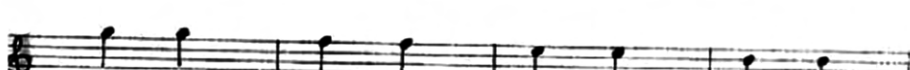
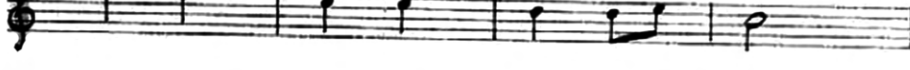
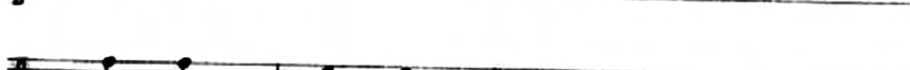
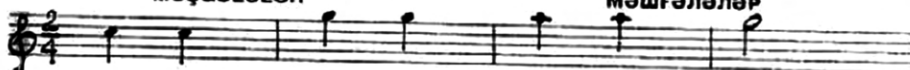
Melodiyada səkkizlik notlardan əlavə başqa ölçülü (o, d, d) notlar da olur. Məsələn:

Səkkizlik notları bir-biri ilə düz xətlə də birləşdirmək olar. Bu, notların asan oxunmasına kömək edir. Məsələn:

MƏŞĞƏLƏLƏR

MƏŞĞƏLƏLƏR

SAY: 1 - və: 2 - və: 1 - və: 2 - və: 1 - və: 2 - və: 1 - və - 2 - və
Dörd və sayına uyğun uzunluqların aşağıdakı fərqi alınır: Dörd və sayına uyğun uzunluqların aşağıdakı fərqi alınır:

BÜTÖV:

YARIM:

ÇƏRƏK:

SƏKKİZLİK:

1 - və - 2 - və - 3 - və - 4 - və

MƏŞGƏLƏLƏR   **МƏШГƏЛƏЛƏР**

This musical score consists of 12 staves of music. The first staff is a treble clef with a key signature of one flat and a common time signature. The subsequent staves are in 2/4 time. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, and rests. Dynamic markings 'v' (forte) and 'p' (piano) are placed above several notes. The score concludes with a double bar line.

This section of the musical score continues with 12 staves of music, maintaining the same notation style as the previous page. It features treble clef, one flat key signature, and 2/4 time signature. The notation includes rhythmic patterns and dynamic markings 'v' and 'p'. The score ends with a double bar line.

ONALTILIQ NOTLAR VƏ PAUZALAR

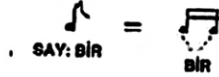
Səkkizlik not iki bərabər onaltılıq nota bölünür:

səkkizlik

ONALTILIQ

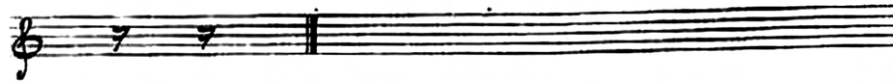
VƏ YA

SAY: BİR

BİR

Onaltılıq pauzanın uzunluğu onaltılıq notun uzunluğuna bərabərdir. Onaltılıq pauza belə yazılır:

İki onaltılıq not bir səkkizlik nota bərabər olduğuna görə hər sayə iki onaltılıq not çalmaq lazımdır. Məsələn:

Çox vaxt səkkizlik notlar onaltılıq notlarla qruplaşır. Məsələn:

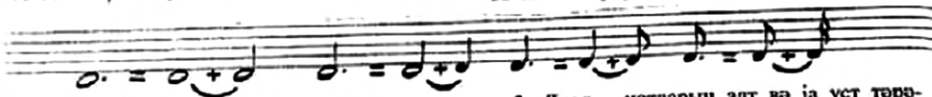
MƏŞĞƏLƏLƏR

MƏŞFƏLƏLƏR

NOTLARIN ƏSAS ÖLÇÜSÜNÜ ARTIRAN ƏLAVƏ İŞARƏLƏR

Musiqi əsərlərində notların əsas ölçüsünü artırmaq lazım gəldikdə nöqtə, liqa və fermata işarələrindən istifadə olunur:

1. **Nöqtə** – notun sağ tərəfində qoyulur və əsas ölçünün yarısına bərabərdir.

2. **Liqa** – notların alt və ya üst tərəfindən qovuş şəkili xətlə birləşdirilməsinə deyilir. Liqalanma nəticəsində eyni yüksəklikdə olan notların səslənmə müddəti arası kəsilmədən uzanır.

3. **Fermata** – not və pauzaların altında və ya üstündə olan işarələr $\cap$ $\cup$ onların qeyri-müəyyən vaxta qədər uzatmaq lazım olduğunu göstərir.

Fermata işarəsinin davam müddəti ifaçının istəyindən asılıdır.

ALTERASIYA İŞARƏLƏRİ

Musiqidə hər hansı bir səsi yarım ton zilləşdirmək və ya bəmləşdirmək istədikdə, alterasiya işarələrindən istifadə edilir. Alterasiya işarələri – diyez – $\sharp$; bemol – $\flat$; və bu işarələri ləğv edən bekar – $\natural$ -dir.

Hər hansı bir notun əvvəlində $\sharp$ işarəsi yazılırsa, həmin notu yarım ton zilləşdirmək lazımdır.

Notun əvvəlində $\flat$ işarəsi yazılırsa, həmin notu yarım ton bəmləşdirmək lazımdır.

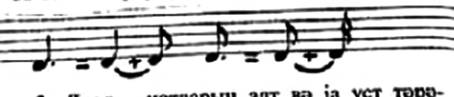
Diyez və bemol işarələrindən əlavə bəzi hallarda dubl diyez (x) və dubl bemol ($\flat\flat$) işarələrinə də təsadüf olunur:

X – səsi bir ton zilləşdirir.

NOTLARIN ƏSAS ÖLÇÜSÜNÜ ARTIRAN ƏLAVƏ İŞARƏLƏR

Musiqi əsərlərində notların əsas ölçüsünü artırmamaq lazım gəldikdə nöqtə, liqa və fermata işarələrindən istifadə olunur:

1. **Nöqtə** – notun sağ tərəfində qoyulur və əsas ölçünün yarısına bərabərdir.

2. **Liqa** – notların alt və ya üst tərəfindən qovuş şəkili xətlə birləşdirilməsinə deyilir. Liqalanma nəticəsində eyni yüksəklikdə olan notların səslənmə müddəti arası kəsilmədən uzanır.

3. **Fermata** – not və pauzaların altında və ya üstündə olan işarələr $\cap$ $\cup$ onların qeyri-müəyyən vaxta qədər uzatmaq lazım olduğunu göstərir.

Fermata işarəsinin davam müddəti ifaçının istəyindən asılıdır.

ALTERASIYA İŞARƏLƏRİ

Musiqidə hər hansı bir səsi yarım ton zilləşdirmək və ya bəmləşdirmək istədikdə, alterasiya işarələrindən istifadə edilir. Alterasiya işarələri – diyez – $\sharp$; bemol – $\flat$; və bu işarələri ləğv edən bekar – $\natural$ -dir.

Hər hansı bir notun əvvəlində $\sharp$ işarəsi yazılırsa, həmin notu yarım ton zilləşdirmək lazımdır.

Notun əvvəlində $\flat$ işarəsi yazılırsa, həmin notu yarım ton bəmləşdirmək lazımdır.

Diyez və bemol işarələrindən əlavə bəzi hallarda dubl diyez (x) və dubl bemol ($\flat\flat$) işarələrinə də təsadüf olunur:

$\flat\flat$ – səsi bir ton bəmləşdirir.

Bekar ($\natural$) və dubl bekar ($\flat\flat$) işarələri isə $\sharp$; X, $\flat$; $\flat\flat$ işarələrini ləğv edib əsas səsi bərpa edir.

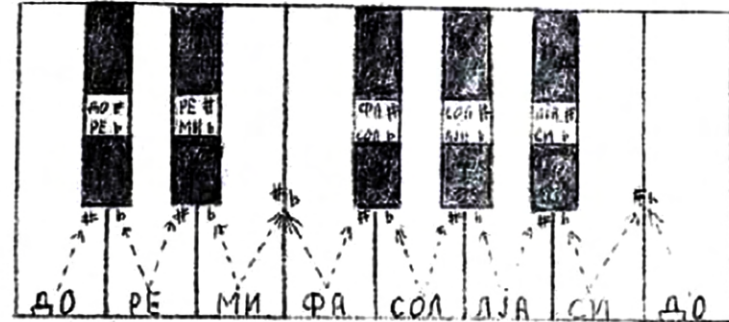
Alterasiya işarələri kaman açarıdan sonra yazılırsa, bunlar açar işarələri adlanır və əsər boyu öz təsirini itirmir. Alterasiya işarələri notun qabağında yazılırsa, bunlar təsadüfi işarələr adlanır və bir xəne daxilində təsir edir.

X – səsi bir ton zilləşdirir.

$\flat\flat$ – səsi bir ton bəmləşdirir.

Bekar ($\natural$) və dubl bekar ($\flat\flat$) işarələri isə $\sharp$; X, $\flat$; $\flat\flat$ işarələrini ləğv edib əsas səsi bərpa edir.

Alterasiya işarələri kaman açarıdan sonra yazılırsa, bunlar açar işarələri adlanırlar və əsər boyu öz təsirini itirmir. Alterasiya işarələri notun qabağında yazılırsa, bunlar təsadüfi işarələr adlanırlar və bir xəne daxilində təsir edir.

İKİ ƏLLƏ ÇALĞI

Son vaxtlar qarmon həm sağ və həm də sol əllə ifa olunan musiqi aləti səviyyəsinə gəlib çatmışdır. Hal-hazırda musiqi məktəblərinin qarmon sinfində təhsil alan şagirdlər bütün not repertuarlarını sağ və sol əllə ifa edirlər.

Düzdür, qarmonun sol klaviaturasının sağ əli müşayiət etmək üçün imkanı azdır, buna baxmayaraq etüd, pyes və bəzi əsərlər çalınarkən ən sadə (iki və üç səsi) akkordlardan istifadə etmək olur.

Verilmiş not repertuarında sol əl partiyası dərsləyin müəllifi tərəfindən işlənilib hazırlanmışdır.

Sağ və sol əllə çalğı, get-gedə qarmonda daha iri və daha mürəkkəb əsərlər ifa etmək üçün geniş imkanlar açır. İki əllə çalğı üçün nəzərdə tutulan not repertuarı iki not sətrində yazılır. Not sətrində bir-biri ilə liqurlu mötərizə və ya açıq və tünd xətlə birləşdirilir. Üst sətrdə sağ əlin partiyası, alt sətrdə isə sol əlin partiyası yazılır. Bu mötərizələr **akkordada** adlanır. Hər iki sətir kaman açarı ilə başlanılır.

İKİ ƏLLƏ ÇALĞI

Son vaxtlar qarmon həm sağ və həm də sol əllə ifa olunan musiqi aləti səviyyəsinə gəlib çatmışdır. Hal-hazırda musiqi məktəblərinin qarmon sinfində təhsil alan şagirdlər bütün not repertuarlarını sağ və sol əllə ifa edirlər.

Düzdür, qarmonun sol klaviaturasının sağ əli müşayiət etmək üçün imkanı azdır, buna baxmayaraq etüd, pyes və bəzi əsərlər çalınarkən ən sadə (iki və üç səsi) akkordlardan istifadə etmək olur.

Verilmiş not repertuarında sol əl partiyası dərsləyin müəllifi tərəfindən işlənilib hazırlanmışdır.

Sağ və sol əllə çalğı, get-gedə qarmonda daha iri və daha mürəkkəb əsərlər ifa etmək üçün geniş imkanlar açır. İki əllə çalğı üçün nəzərdə tutulan not repertuarı iki not sətrində yazılır. Not sətrində bir-biri ilə liqurlu mötərizə və ya açıq və tünd xətlə birləşdirilir. Üst sətrdə sağ əlin partiyası, alt sətrdə isə sol əlin partiyası yazılır. Bu mötərizələr **akkordada** adlanır. Hər iki sətir kaman açarı ilə başlanılır.

ÜMUMİ XANƏ XƏTLƏRİ

SAG
ƏL

AKKOLADA

SOL
ƏL

İki əllə çalmağa başlamazdan əvvəl sağ və sol əlin partiyalarını ayrı-ayrılıqda mükəmməl öyrənmək lazımdır. Hər iki partiya öyrənildikdən sonra tədriclə iki əl ilə çalmağa başlamaq lazımdır.

İki əllə çalğı zamanı aşağıdakı qaydalara əməl etmək lazımdır:

1. Sağ əlin notlarını düzgün oxumaq və saymaq.
2. Sol əlin notlarını düzgün oxumaq və saymaq.
3. Applikaturanın pozulmasına yol verməmək.
4. Körüyün istiqamətini müəyyən olunmuş yerlərdə və ya xanə xəttində dəyişmək.

Çalışmaq lazımdır ki, çalğı zamanı şagird qarmonun dilərinə mümkün qədər az baxsın.

İki əllə çalmağa başlamazdan əvvəl sağ və sol əlin partiyalarını ayrı-ayrılıqda mükəmməl öyrənmək lazımdır. Hər iki partiya öyrənildikdən sonra tədriclə iki əl ilə çalmağa başlamaq lazımdır.

İki əllə çalğı zamanı aşağıdakı qaydalara əməl etmək lazımdır:

1. Sağ əlin notlarını düzgün oxumaq və saymaq.
  2. Sol əlin notlarını düzgün oxumaq və saymaq.
  3. Applikaturanın pozulmasına yol verməmək.
  4. Körüyün istiqamətini müəyyən olunmuş yerlərdə və ya xanə xəttində dəyişmək.
- Çalışmaq lazımdır ki, çalğı zamanı şagird qarmonun dilərinə mümkün qədər az baxsın.

V 1 3 1 П 2 4 2 V 5 3 5 3 П 1 1

4 2 4 2 4 2 4 2

V П V П V П V П

V П V П

Eyni zamanda səslənən eyni ölçülü notlar bir-birinin altında yazılır (sol əl).

Eyni zamanda səslənən eyni ölçülü notlar bir-birinin altında yazılır (sol əl).

MƏŞĞƏLƏLƏR

MƏŞFƏLƏLƏR

Moderato 2

V П V П V П V П

V П V П V П V П

Moderato

V 1 2 3 4 П 5 3 V 4 2 П 4 2 3 1

V 1 2 3 4 5 3 4 2 1 3 1

Andante

V 2 3 4 3 П 2 V 2 3 4 3 П 2

V 4 2 П 4 V 2 4 3 2 П 1

Moderato

Q. Vengens
Г. Беренс

ETÜD

ETÜD

Andante

K. Семі
К. Черні

PILOTLAR

ПИЛОТЛАР

Allegro

Ў. Насібайов
У. Начибајов

ETÜD

ETÜD

Allegro

K. Семі
К. Черні

ETÜD

ETÜD

Allegro

K. Семі
К. Черні

ETÜD **ЕТҮД** I. Berković
И. Берковић

Grove

ETÜD **ЕТҮД** I. Berković
И. Берковић

Allegro

DİLARƏNİN MAHNISI **ДИЛАРЭНИН МАҢНЫСЫ** B. Hüseynli
Б. Хусейли

Moderato

mf

ETÜD **ЕТҮД** D. Levidova
Д. Левицова

Andante

QUZUM**ГУЗУМ**F. Əmirov
Ф. Эмиров

Allegretto

YOLKA**ЈОЛКА**S. Nasibov
С. Насибов

Gato

PIŞIK**ПИШИК**S. Axundova
Ш. Ахундова

Moderato

ETÜD **ЕТҮД** I. Berković И. Берковић

Allegro

ETÜD **ЕТҮД** I. Berković И. Берковић

Moderato

SABAHIN USTALARI **САБАҢЫН УСТАЛАРЫ** A. Rızayev А. Разаев

Vivace

MARŞ

Tempo di marcia

МАРШ

Q. Garayev
Г. Гараев

МƏКТƏБЛİLƏР NƏГMƏSİ

Marciale

МƏКТƏБЛİLƏР NƏГMƏSİ

F. Əmirov
Ф. Әмиров

QUŞLAR

ГУШЛАР

F. Əmirov
Ф. Әмиров

Andante

Musical score for 'QUŞLAR' and 'ГУШЛАР' in 2/4 time, Andante tempo. The score consists of two systems, each with a treble and bass staff. The first system includes a dynamic marking of *mf*. The melody is marked with accents and slurs, and includes fingerings such as 1, 2, and 3. The bass line features a steady eighth-note accompaniment.

BİR-BİRİN NƏĞMƏSİ БИП-БИПИН НƏФМƏСИ

F. Əmirov
Ф. Әмиров

Gato

Musical score for 'BİR-BİRİN NƏĞMƏSİ' and 'БИП-БИПИН НƏФМƏСИ' in 6/8 time, Gato tempo. The score consists of two systems, each with a treble and bass staff. The melody is marked with accents and slurs, and includes fingerings such as 1, 2, and 3. The bass line features a steady eighth-note accompaniment.

ETÜD

ЕТҮД

O. Berens
Г. Беренс

Andantino

Musical score for 'ETÜD' and 'ЕТҮД' in 4/4 time, Andantino tempo. The score consists of two systems, each with a treble and bass staff. The melody is marked with accents and slurs, and includes fingerings such as 1, 2, 3, 4, and 5. The bass line features a steady eighth-note accompaniment.

ETÜD

ЕТҮД

Y. Qnesina
J. Пяццани

Allegro

Musical score for 'ETÜD' and 'ЕТҮД' in 4/4 time, Allegro tempo. The score consists of one system with a treble and bass staff. The melody is marked with accents and slurs, and includes fingerings such as 1, 2, 3, 4, and 5. The bass line features a steady eighth-note accompaniment.

3 5 1 2

2 5 3 1 2 5 3 *mf*

p 2 5 2 3 2

Da capo al Fine

DÜŞƏRGƏMİZ   ДУШƏРКƏМИЗ

S. Rüstəmli
C. Rüstəmli

Gato

p

mf

p

mf

BEŞİK NƏĞMƏSİ   БЕШИК НƏФМƏСИ

Adagio

K. Səfəraliyeva
K. Səfəraliyeva

p

mf

ETÜD   ЕТҮД

Allegro

A. Gədicke
A. Kozicki

mf

mf

Three systems of piano music, each consisting of two staves. The first system includes the instruction "cresc...". The second system includes the dynamic marking "p". The third system includes "cresc..." markings.

ETÜD

ЕТҮД

O. Berens
Г. Беренс

Two systems of études. The first system is marked "Veloce" and "p". It features complex rhythmic patterns with fingerings like "V 3", "13", "1 3", and "3". The second system also features complex rhythmic patterns.

Two systems of marches. The first system is titled "MARŞ" and "МАРШ" with "Tempo di marcia" and "M. Əhmədov / М. Əhmədov" credits. It includes dynamics "p" and "mf". The second system includes dynamics "mf" and "f".

DƏSTƏ RƏNBƏRİ

ДЭСТЭ РЭНБЭРИ

S. Rustamov
С. Рустамов

One system of a march, marked "Tempo di marcia" and including dynamics "mf" and "f".

First system of musical notation for 'GƏNC FUTBOLÇULAR KƏNÇ ФУТБОЛЧУЛАР'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4.

Second system of musical notation for 'GƏNC FUTBOLÇULAR KƏNÇ ФУТБОЛЧУЛАР'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment.

GƏNC FUTBOLÇULAR KƏNÇ ФУТБОЛЧУЛАР O. Zülqarov
O. Зулқаров

Third system of musical notation for 'GƏNC FUTBOLÇULAR KƏNÇ ФУТБОЛЧУЛАР'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment. The key signature changes to two flats (Bb, Eb) and the time signature is 4/4.

Fourth system of musical notation for 'GƏNC FUTBOLÇULAR KƏNÇ ФУТБОЛЧУЛАР'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment.

Fifth system of musical notation for 'GƏNC FUTBOLÇULAR KƏNÇ ФУТБОЛЧУЛАР'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment. A first ending bracket is present over the final measures.

Sixth system of musical notation for 'GƏNC FUTBOLÇULAR KƏNÇ ФУТБОЛЧУЛАР'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment. A second ending bracket is present over the final measures.

ETÜD

ЕТУД

Allegro

L. Sinto
Л. Шинте

First system of musical notation for 'ETÜD'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The tempo is marked 'Allegro'. There are dynamic markings 'p' and 'f'.

Second system of musical notation for 'ETÜD'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment.

Third system of musical notation for 'ETÜD'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment.

Fourth system of musical notation for 'ETÜD'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment.

ETÜD

ЕТУД

Allegretto

K. Çorlu
К. Чорлу

First system of musical notation for 'ETÜD'. It consists of two staves: a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The tempo is marked 'Allegretto'. There are dynamic markings 'p' and 'mf'. There are also fingerings and slurs indicated.

QUZUM **ГУЗУМ** **S. Rüstəmov**
Moderato **C. Русомов**

YOLKA

ЈОЛКА

Gajo **O. Zulfugarov**
O. Зулфугаров

ETÜD

ЕТУД

I. Berković
H. Берковић

Allegro

Musical score for the first piece, featuring piano and mezzo-piano dynamics. The score is written for a single melodic line and a piano accompaniment. The tempo is not explicitly marked, but the dynamics range from *p* to *mp*.

ETÜD

ЕТҮД

I. Берковић
И. Берковић

Allegro

Musical score for the second piece, 'Etюд', featuring an allegro tempo. The score includes detailed fingerings (e.g., 2, 1, 2, 3, 4, 5) and dynamic markings such as *p*. The piece is in a 2/4 time signature.

DÜŞƏRGƏ NƏĞMƏSİ ДУШӘРКӘ HӘFMƏSİ

C. Cahangirov
Ч. Маханкиров

Andantino

Musical score for the third piece, 'Düşərgə Nəğməsi', featuring an andantino tempo. The score is written for a single melodic line and a piano accompaniment. It includes dynamic markings such as *v* and *p*.

PYES **ПЬЕС** V. Adıgözəlov
B. Adıkozalov

Largo

52

YENİ İL MAHNISI **ЈЕНИ ИЛ МАҺНЫСЫ** M. Mirzəyev
M. Mirzəyev

Allegretto

53

NEFT DAŞLARI **НЕФТ ДАШЛАРЫ** T. Həsəyev
T. Həsəyev

Allegretto

53

ETÜD

ЕТҮД

Allegro

I. Berkoviç
И. Берковиç

ALAGÖZ

АЛАКӨЗ

Allegretto

S. Rustamov
С. Рустомов

ETÜD

ЕТҮД

К. Сегіні
К. Черны

Allegro

SIRAVI ƏHMƏD

СЫРАВИ ƏHMƏD

Tempo di marcia

E. Sabitoglu
E. Сабитоглу

YÜRÜŞ MAHNISI

ЈУРУШ МАҢНЫСЫ

Q. Hüseyinli
Г. Нусејлини

Tempo di marcia

ASLANIN MAHNISI ("ЭНЕР" КИНОФИЛМИДЕН)

АСЛАНЫН МАҢНЫСЫ ("ЭНЕР" КИНОФИЛМИДЕН)

Ф. Әлипов
Ф. Әлипов

Allegro

ETÜD **ЕТҮД** К. Сәғи
К. Чарни

Moderato

ETÜD **ЕТҮД** К. Сәғи
К. Чарни

Allegro

QURUCULAR

ГУРУЧУЛАР

A. Geraу
А. Корә

Tempo di morcia

Musical score for 'QURUCULAR' and 'ГУРУЧУЛАР'. The score is written in 2/4 time with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). It consists of six systems of two staves each. The first system includes a dynamic marking of *f* and a *V* (ritardando) marking. The second system includes a *4* (quarta) marking. The third system includes a *4* marking. The fourth system includes a *ff* (fortissimo) marking. The fifth system includes a *4* marking. The sixth system includes a *4* marking. The page number 62 is centered at the bottom.

MƏN NEFTÇİYƏM

MƏN НЕФТЧИЈƏM

R. Mustafayev
P. Мустафәев

Moderato

Musical score for 'MƏN NEFTÇİYƏM' and 'MƏN НЕФТЧИЈƏM'. The score is written in 6/8 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of six systems of two staves each. The first system includes a dynamic marking of *f* and a *V* (ritardando) marking. The second system includes a *f* marking. The third system includes a *f* marking. The fourth system includes a *f* marking. The fifth system includes a *f* marking. The sixth system includes a *f* marking. The page number 63 is centered at the bottom.

AZƏRBAYCANIM**AZƏRBAYCANIM**A. Görgüç
A. Kəpəz

Veloce

First system of musical notation for 'AZƏRBAYCANIM'. It consists of two staves: a treble clef staff with a key signature of one flat and a 6/8 time signature, and a bass clef staff. The melody starts with a quarter note G4, followed by quarter notes A4, Bb4, and C5. The bass line features a series of chords: G2-Bb2-Eb3, F2-Ab2-C3, and G2-Bb2-Eb3.

Second system of musical notation for 'AZƏRBAYCANIM'. The treble staff continues the melody with quarter notes D5, E5, F5, and G5. The bass staff continues with chords: F2-Ab2-C3, G2-Bb2-Eb3, and F2-Ab2-C3.

Third system of musical notation for 'AZƏRBAYCANIM'. The treble staff has quarter notes A5, Bb5, and C6. The bass staff has chords: G2-Bb2-Eb3, F2-Ab2-C3, and G2-Bb2-Eb3.

Fourth system of musical notation for 'AZƏRBAYCANIM'. The treble staff has quarter notes D6, E6, and F6. The bass staff has chords: F2-Ab2-C3, G2-Bb2-Eb3, and F2-Ab2-C3.

Fifth system of musical notation for 'AZƏRBAYCANIM'. The treble staff has quarter notes G6, A6, and Bb6. The bass staff has chords: G2-Bb2-Eb3, F2-Ab2-C3, and G2-Bb2-Eb3.

Sixth system of musical notation for 'AZƏRBAYCANIM'. The treble staff has quarter notes C7, Bb6, and A6. The bass staff has chords: F2-Ab2-C3, G2-Bb2-Eb3, and F2-Ab2-C3.

SUMQAYIT**СУМГАЙИТ**S. Rüstəmova
C. Püstəmova

Tempo di morcia

First system of musical notation for 'SUMQAYIT'. It consists of two staves: a treble clef staff with a key signature of two flats and a 2/4 time signature, and a bass clef staff. The melody starts with a quarter note G4, followed by quarter notes A4, Bb4, and C5. The bass line features a series of chords: G2-Bb2-Eb3, F2-Ab2-C3, and G2-Bb2-Eb3.

Second system of musical notation for 'SUMQAYIT'. The treble staff continues the melody with quarter notes D5, E5, F5, and G5. The bass staff continues with chords: F2-Ab2-C3, G2-Bb2-Eb3, and F2-Ab2-C3.

Third system of musical notation for 'SUMQAYIT'. The treble staff has quarter notes A5, Bb5, and C6. The bass staff has chords: G2-Bb2-Eb3, F2-Ab2-C3, and G2-Bb2-Eb3.

Fourth system of musical notation for 'SUMQAYIT'. The treble staff has quarter notes D6, E6, and F6. The bass staff has chords: F2-Ab2-C3, G2-Bb2-Eb3, and F2-Ab2-C3.

Fifth system of musical notation for 'SUMQAYIT'. The treble staff has quarter notes G6, A6, and Bb6. The bass staff has chords: G2-Bb2-Eb3, F2-Ab2-C3, and G2-Bb2-Eb3.

Sixth system of musical notation for 'SUMQAYIT'. The treble staff has quarter notes C7, Bb6, and A6. The bass staff has chords: F2-Ab2-C3, G2-Bb2-Eb3, and F2-Ab2-C3.

SÜRƏYYA

СҮРƏЈЈА

S. Rüstəmov
С. РҮСТƏМОВ

Allegretto

First system of musical notation for 'SÜRƏYYA' and 'СҮРƏЈЈА'. It consists of two staves. The upper staff has a treble clef and a 6/8 time signature. The lower staff has a bass clef and a 3/4 time signature. The music begins with a dynamic marking of *f* and a *V* (ritardando) marking.

Second system of musical notation. The upper staff continues with a treble clef and 6/8 time signature. The lower staff has a bass clef and 3/4 time signature. A dynamic marking of *p* is present in the lower staff.

Third system of musical notation. The upper staff has a treble clef and 6/8 time signature. The lower staff has a bass clef and 3/4 time signature. A dynamic marking of *mf* is present in the lower staff.

Fourth system of musical notation. The upper staff has a treble clef and 6/8 time signature. The lower staff has a bass clef and 3/4 time signature.

Fifth system of musical notation. The upper staff has a treble clef and 6/8 time signature. The lower staff has a bass clef and 3/4 time signature. A dynamic marking of *f* is present in the lower staff.

Sixth system of musical notation. The upper staff has a treble clef and 6/8 time signature. The lower staff has a bass clef and 3/4 time signature. The system concludes with first and second endings.

ETÜD

ЕТҮД

A. Gədikə
А. КЕДРКӨ

Allegro moderato

First system of musical notation for 'ETÜD' and 'ЕТҮД'. It consists of two staves. The upper staff has a treble clef and a 4/4 time signature. The lower staff has a bass clef and a 4/4 time signature. The music begins with a dynamic marking of *mf* and a *V* (ritardando) marking.

Second system of musical notation. The upper staff has a treble clef and 4/4 time signature. The lower staff has a bass clef and 4/4 time signature.

Third system of musical notation. The upper staff has a treble clef and 4/4 time signature. The lower staff has a bass clef and 4/4 time signature. A dynamic marking of *p* and a *cresc...* (crescendo) marking are present.

Fourth system of musical notation. The upper staff has a treble clef and 4/4 time signature. The lower staff has a bass clef and 4/4 time signature. A dynamic marking of *p rit...* (piano ritardando) and a *f* marking are present.

Fifth system of musical notation. The upper staff has a treble clef and 4/4 time signature. The lower staff has a bass clef and 4/4 time signature.

Sixth system of musical notation. The upper staff has a treble clef and 4/4 time signature. The lower staff has a bass clef and 4/4 time signature. The system concludes with a dynamic marking of *p calando* (piano calando).

ETÜD

Allegro Marciale

ЕТУД

A. Godike
A. Кодице

70

LAY-LAY

Andante

ЛАЈ-ЛАЈ

F. Штиров
Ф. Штиров

71

ETÜD

ЕТҮД

А. Рахмонов
С. Рустомов

Allegro

Musical score for Etude, measures 71-76. The score is written for two staves (treble and bass clef) in 4/4 time. It features a melodic line in the treble clef and a harmonic accompaniment in the bass clef. The piece is marked 'Allegro'. Measure numbers 71, 72, 73, 74, 75, and 76 are indicated at the bottom of the staves.

ƏSGƏRİN MAHNISI ("ARŞIN MAL ALAN" OPERETTASINDAN)
ӘСКЕРИН МАҢНЫСЫ ("АРШЫН МАЛ АЛАН" ОПЕРЕТТАСЫНДАН)

Allegro-Moderato

Ў. Насибов
Ү. Насибов

Musical score for Asgerin Mahnisi, measures 77-82. The score is written for two staves (treble and bass clef) in 4/4 time. It features a melodic line in the treble clef and a harmonic accompaniment in the bass clef. The piece is marked 'Allegro-Moderato'. Measure numbers 77, 78, 79, 80, 81, and 82 are indicated at the bottom of the staves.

ETÜD **ЕТҮД** A. Николаев
A. Николаев

Vivo

74

VALS **ВАЛС** T. Чубишев
T. Чубишев

Tempo di Valse

75

First system of musical notation on page 76, consisting of a treble staff and a bass staff. The treble staff contains a melody with a half note, a quarter note, and a half note, followed by a series of eighth notes. The bass staff provides a harmonic accompaniment with chords.

Second system of musical notation on page 76, continuing the melody and accompaniment from the first system.

Third system of musical notation on page 76, featuring a long melodic line in the treble staff and a sustained accompaniment in the bass staff.

Fourth system of musical notation on page 76, marked with a forte (*f*) dynamic. The treble staff has a melodic line with a fermata, and the bass staff has a rhythmic accompaniment.

Fifth system of musical notation on page 76, showing a melodic line in the treble staff and a steady accompaniment in the bass staff.

Sixth system of musical notation on page 76, concluding the page with a melodic phrase in the treble staff and a final accompaniment chord in the bass staff.

First system of musical notation on page 77, featuring a treble and bass staff with a melody and accompaniment.

Second system of musical notation on page 77, featuring first and second endings in the treble staff and a corresponding accompaniment in the bass staff.

Third system of musical notation on page 77, marked with mezzo-forte (*mf*) dynamic. The treble staff has a melodic line with a fermata, and the bass staff has a rhythmic accompaniment.

Fourth system of musical notation on page 77, showing a melodic line in the treble staff and a steady accompaniment in the bass staff.

Fifth system of musical notation on page 77, featuring a first ending in the treble staff and a corresponding accompaniment in the bass staff.

Sixth system of musical notation on page 77, featuring a second ending in the treble staff and a corresponding accompaniment in the bass staff.

LIRİK RƏQS

ЛИРИК РЭГС

X. Cəfərov
X. Чофоров

Andante

First system of musical notation for 'LIRİK RƏQS'. It consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of two flats and a 6/8 time signature. It begins with a dynamic marking of *mf* and a *v* (accrescendo) hairpin. The lower staff is in bass clef with the same key signature and time signature. The system concludes with first and second endings.

Second system of musical notation for 'LIRİK RƏQS', continuing the two-staff format from the first system.

Third system of musical notation for 'LIRİK RƏQS', featuring first and second endings.

Fourth system of musical notation for 'LIRİK RƏQS', continuing the two-staff format.

Fifth system of musical notation for 'LIRİK RƏQS', including dynamic markings of *mf* and *f*.

Sixth system of musical notation for 'LIRİK RƏQS', concluding the piece.

First system of musical notation for 'ETÜD'. It consists of two staves in treble and bass clefs, respectively, with a key signature of two flats and a 6/8 time signature. It includes first and second endings.

ETÜD

Allegro - Moderato

ЕТҮД

K. Çerni
K. Черни

Second system of musical notation for 'ETÜD', featuring dynamic markings of *v*, *p*, and *f*.

Third system of musical notation for 'ETÜD', continuing the two-staff format.

Fourth system of musical notation for 'ETÜD', including dynamic markings of *f* and *mf*.

Fifth system of musical notation for 'ETÜD', concluding the piece.

ETÜD

ЕТҮД

K. Çorni
K. Черны

Molto vivace

First system of music on page 80. Treble clef, 2/4 time signature. The melody starts with a forte dynamic (*f*) and includes markings for *legato* and *cresc*. The bass line provides harmonic support with chords.

Second system of music on page 80. The melody continues with a *cresc* marking. The bass line consists of chords.

Third system of music on page 80. The melody features a series of sixteenth-note runs. The bass line consists of chords.

Fourth system of music on page 80. The melody continues with sixteenth-note runs. The bass line consists of chords.

Fifth system of music on page 80. The melody continues with sixteenth-note runs. The bass line consists of chords. A *cresc* marking is present.

Sixth system of music on page 80. The melody continues with sixteenth-note runs. The bass line consists of chords. A *mf* marking is present, followed by a *cresc* marking. The page number 80 is at the bottom.

First system of music on page 81. The melody continues with sixteenth-note runs. The bass line consists of chords. A *cresc* marking is present.

Second system of music on page 81. The melody continues with sixteenth-note runs. The bass line consists of chords.

Third system of music on page 81. The melody continues with sixteenth-note runs. The bass line consists of chords. A *cresc* marking is present.

Fourth system of music on page 81. The melody continues with sixteenth-note runs. The bass line consists of chords. A *cresc* marking is present.

Fifth system of music on page 81. The melody continues with sixteenth-note runs. The bass line consists of chords. A forte dynamic (*f*) marking is present.

Sixth system of music on page 81. The melody continues with sixteenth-note runs. The bass line consists of chords. A forte dynamic (*f*) marking is present. The page number 81 is at the bottom.

QAMMALAR VƏ ARPECIOLAR CƏDVƏLINƏ AID METODİK GÖSTƏRİŞLƏR

Şagirdlə qammalar üzərində iş apararkən səslərin səlislə, düzgün və rəvan olmasına diqqət etmək lazımdır. Qamma və arpecio çalınarkən biləyi və barmaqları sərbəst hərəkət etdirərək *legato* səslənməsinə nail olmaq lazımdır. Bu zaman birinci barmağın ikinci və ya üçüncü barmağın altına düzgün qoyulmasına və beləliklə biləyin bir mövqedən digər mövqeyə düzgün keçməsinə xüsusi diqqət vermək lazımdır.

Qammalar tədrisinin birinci mərhələsində (I sinifdə) şagird bir neçə major və minor qamması öyrənmə bilər. (Do major – Iya – minor, Sol major – mi minor, Fa major – re minor). Birinci sinifdə həmin qammaları bir oktava həcmində qısa arpecio ilə çalmaq məsləhətdir. İkinci sinfin əvvəlindən etibarən program üzrə keçilən qammaları göstərilən cədvələ uyğun öyrənmək lazımdır. Qammaları çərək və səkkizlik notlarla çalmaq lazımdır.

Bu qayda ilə nümunə üçün Do major – Iya minor və Sol major – mi minor qammaları verilmişdir. Qalan qammalar da belə çalınmalıdır.

QAMMALAR VƏ ARPECIOLAR CƏDVƏLINƏ AID METODİK GÖSTƏRİŞLƏR

Шакирдләр гаммалар үзәриндә иш апараркән сәсләрин сәлист, дүзгүн вә рәван олмасына диққәт етмәк ләзымдыр. Гамма вә арпечіо чалынаркән биләји вә бармағлары сәрбәст һәрәкәт етдирәрәк *legato* сәсләнмәсинә nail олмағ ләзымдыр. Бу заман бириңчи бармағын икinci вә ја үчүңчү бармағын алтына дүзгүн қойулмасына вә беләликлә биләјин бир мөвгедән диқәр мөвгејә дүзгүн кечмәсинә хүсуси диққәт ермәк ләзымдыр.

Гаммалар тәдрисинин бириңчи мәрһәләсиндә (I синифдә) шакирд бир нечә мажор вә миңор гаммасы өјрәнә биләр. (До мажор – Iја – миңор, Сол мажор – ми миңор, Фа мажор – ре миңор). Бириңчи синифдә һәмин гаммалары бир октава һәчминдә қыса арпечіо илә чалмағ мәсләһәтдир. Икinci синфин әввәлиңдән е'тибарән програм үзрә кечилән гаммалары көстәрилән чәдвәлә ујғун өјрәнмәк ләзымдыр. Гаммалары чәрәк вә сәккизлик нотларла чалмағ ләзымдыр.

Бу гәјдә илә нүмунә үчүн До мажор – Iја миңор вә Сол мажор – ми миңор гаммалары верилмишидр. Галән гаммалар да белә чалынмалыдыр.

QAMMALAR VƏ ARPECIOLAR CƏDVƏLİ

ГAMMALAR VƏ APPECIOLAR ЧӘДВӘЛИ

DO MAJOR

ARP.

1 2 3 1 2 3 4 1 2 3 1 2 3 1 2 3 4 5 5 4 3 2 1 3 2 1 4 3 2 1 3 2 1

1 2 3 1 2 3 4 1 2 3 1 2 3 4 5 5 4 3 2 1 3 2 1 4 3 2 1 3 2 1

1 2 3 1 2 3 4 1 2 3 1 2 3 4 5 5 4 3 2 1 3 2 1 4 3 2 1 3 2 1

1 2 3 5 1 2 4 5 1 2 4 5 1 2 3 5 5 4 3 2 1 5 4 2 1 5 4 2 1 3 3 2 1

LYA MINOR. NATURAL

HARMONİK

MELOKİK

ARP.

1 2 3 5 5 3 2 1 1 2 3 5 5 3 2 1

1 2 3 1 2 3 4 5 4 3 2 1 3 2 1

1 2 3 1 2 3 4 5 4 3 2 1 3 2 1

1 2 3 1 2 3 4 5 4 3 2 1 3 2 1

1 2 3 5 5 3 2 1 1 2 3 5 5 3 2 1

SOL MAJOR

MI MINOR

84

RE MAJOR

SI MINOR

LYA MAJOR

FA DÍVEZ MINOR

85

MÍ MAJOR

1 3 1 4 1 3 1 5 5 5 1 3 1 4 1 3 1

1 2 3 5 1 2 4 5 1 2 4 5 1 2 3 5 5 3 2 1 5 1 2 1 5 4 2 1 5 3 2 1

DO DÍEZ MINOR

2 3 1 2 3 1 2 3 4 1 2 3 1 2 3 5 2 1 3 1 4 3 2 1 3 2 1 3 2

2 3 1 2 3 1 2 3 4 1 2 3 3 2 1 3 2 1 4 3 2 1 3 2 1 3 2

2 3 1 2 3 4 1 2 3 1 2 3 3 1 4 3 2 1 3 2 1 4 3 2 1 3 2 1

2 1 2 4 1 2 4 5 2 4 1 4 2 1 2 4 4 2 1 2 4 1 4 2 5 4 2 1 4 2 1 2

SÍ MAJOR

1 2 3 4 5 4 3 2 1 3 2 1 1 2 5 1 2 3 4 5 4 3 2 1 3 2 1

1 2 3 5 5 3 2 1 1 2 3 5 5 3 2 1

SOL DÍEZ MINOR

2 3 1 2 3 1 2 3 2 1 3 2 1 3 2

2 3 1 2 3 1 2 3 2 1 3 2 1 3 2

2 3 1 2 3 1 2 3 2 1 3 2 1 3 2

2 1 2 4 4 2 1 2 2 1 2 4 4 2 1 2

86

FA MAJOR

1 3 1 4 1 3 1 5 5 5 1 3 1 4 1 3 1

1 2 3 5 1 2 4 5 1 2 4 5 1 2 3 5 5 3 2 1 5 1 2 1 5 4 2 1 5 3 2 1

RE MINOR

1 2 3 1 2 3 4 1 2 3 1 2 3 4 5 5 4 3 2 1 3 2 1 4 3 2 1 3 2 1

1 2 3 1 2 3 4 1 2 3 1 2 3 4 5 5 4 3 2 1 3 2 1 4 3 2 1 3 2 1

1 3 1 4 1 3 1 5 5 5 1 3 1 4 1 3 1

1 2 3 5 1 2 4 5 1 2 4 5 1 2 3 5 5 3 2 1 5 4 2 1 5 4 2 1 3 2 1

SÍ BEMOL MAJOR

2 1 5 5 1 4 1 3 2 1 2 2 1 2 3 1 4 1 3 2 1 2

2 1 2 4 4 2 1 2 2 1 2 4 4 2 1 2

SOL MINOR

1 2 3 1 2 3 4 5 4 5 2 1 3 2 1

1 2 3 1 2 3 4 5 4 3 2 1 3 2 1

1 2 3 1 2 3 4 5 4 3 2 1 3 2 1

1 2 3 5 5 3 2 1 1 2 3 5 5 3 2 1

87

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

"Qarmon məktəbi" və onun yaranması haqqında	3
Metodik göstərişlər	5
Qarmonun ümumi görünüşü və hissələri	6
Qarmonun çalğı zamanı vəziyyəti	6
Sağ və sol əlin vəziyyəti	7
Səsin amələ gəlməsi	8
Körüyün hərəkəti	9
Applikatura	9
Səs	10
Not yazısı	10
Səsin uzunluğu	12
Pauzalar	16
Xanə və xanə ölçüləri	17
Səkkizlik notlar və pauzalar	18
Onaltılıq notlar və pauzalar	22
Notların əsas ölçüsünü artıran əlavə işarələr	24
Alterasiya işarələri	24
İki əlla çalğı	25
O.Berens "Etüd"	28
K.Çerni "Etüd"	28
Ü.Hacıbəyov "Pilotlar"	29
K.Çerni "Etüd"	29
K.Çerni "Etüd"	30
F.Əmirov "Qatar"	30
Ə.Abbasov "Pyes"	31
K.Çerni "Etüd"	31
İ.Berkoviç "Etüd"	32
B.Hüseynli "Dilərənin mahnısı"	32
İ.Berkoviç "Etüd"	33
D.Levidova "Etüd"	33
F.Əmirov "Quzum"	34
S.Hacıbəyov "Yolka"	34
Ş.Axundova "Pişik"	35
İ.Berkoviç "Etüd"	36
İ.Berkoviç "Etüd"	36
A.Rzayev "Sabahın ustaları"	37
O.Qarayev "Marş"	38
F.Əmirov "Məktəblilər nəğməsi"	39
F.Əmirov "Quşlar"	40
F.Əmirov "Bip-bipin nəğməsi"	40
O.Berens "Etüd"	41
Z.Qnesina "Etüd"	41
S.Rüstəmov "Düşərgemiz"	42
K.Səfərəliyeva "Beşik nəğməsi"	43
A.Gedike "Etüd"	43
O.Berens "Etüd"	44
M.Əhmədov "Marş"	45
S.Rüstəmov "Dəstə rəhbəri"	45
O.Zülfüqarov "Gənc futbolçular"	46
L.Şitte "Etüd"	47
K.Çerni "Etüd"	47
S.Rüstəmov "Quzum"	48
O.Zülfüqarov "Yolka"	49

İ.Berkoviç "Etüd"	49
İ.Berkoviç "Etüd"	50
C.Cahangirov "Düşərgə nəğməsi"	51
V.Adiqözəlov "Pyes"	52
M.Mirzəyev "Yeni II mahnısı"	53
T.Hacıyev "Neft daşları"	53
İ.Berkoviç "Etüd"	54
S.Rüstəmov "Alagöz"	55
K.Çerni "Etüd"	56
E.Səbitoğlu "Sırası Əhməd"	57
O.Hüseynli "Yürüş mahnısı"	58
F.Əmirov Aslanın mahnısı ("Seher" kinofilimindən)	59
K.Çerni "Etüd"	60
K.Çerni "Etüd"	61
A.Geray "Qurucular"	62
R.Mustafayev "Mən neftçiyəm"	63
K.Çerni "Etüd"	64
A.Jillinskis "Etüd"	65
A.Geray "Azərbaycanım"	66
S.Rüstəmov "Sumqayıt"	67
S.Rüstəmov "Sürəyya"	68
A.Gedike "Etüd"	69
A.Gedike "Etüd"	70
F.Əmirov "Lay-lay"	71
S.Rüstəmov "Etüd"	72
Ü.Hacıbəyov Əsgərin mahnısı ("Arşın mal alan" operettasından)	73
A.Nikolayev "Etüd"	74
T.Quliyev "Vals"	75
X.Cəfərov "Lirik rəqs"	78
K.Çerni "Etüd"	79
K.Çerni "Etüd"	80
Qammalar və arpeciolar cədvəlinə aid metodik göstərişlər	82
Qammalar və arpeciolar cədvəli	83

Xeyrulla Dadaşov
Qarmon məktəbi
(dərslik)

Bakı – Şirvanəşr – 1999

Kompüter icraçısı **H. Mahmudova**

Çapa imzalanıb **26.08.1999.**

Formatı **60x90 1/8.**

Sayı **200.**